

BIJELA KNJIGA U NASTAVNIM PROGRAMIMA BIH

THE WHITE PAPER IN BIH CURRICULA

Doc. dr. Hatidža Hromić
Institut za standarde, mjeriteljstvo i intelektualno vlasništvo
Sarajevo

Senad Hromić, dipl. ing.
Ministarstvo za Evropske integracije
Sarajevo

Ključne riječi: bijela knjiga, edukacija, školstvo

REZIME

Radom je obuhvaćen kratak osvrt na sadržaj Bijele knjige čija je implementacija važan dio predprijemne strategije BiH za punopravno članstvo u Evropsku uniju. Ukazano je na veličinu i kompleksnost ove problematike koja zahtijeva da se bez odlaganja u proces školske nastave ugradi predmet koji će educirati i osposobiti mlade kadrove za lakše prihvatanje i implementaciju onoga što Bijela knjiga traži od svake potencijalne članice EU.

Key words: White Paper, Education, Curriculums

SUMMARU

This work comprises a short review of the content of the White Paper whose implementation is a very important part of a pre-accession strategy regarding BiH accession to full European Union (EU) membership. It is pointed out how big and complex this issue is, which requires the new subject to be built in BiH curriculums, without delay, that will allow young students to be educated and capable to accept and to implement more easy that what the White Paper asks for from each potential EU Member State.

1. UVOD

Bosna i Hercegovina, uz ostale zemlje centralne i istočne Evrope, kao svoj krajnji cilj ima prijem u punopravno članstvo Evropske unije. Glavni vodič na tom putu jeste Bijela knjiga. Ona ukazuje na zakone i propise koji se moraju usvojiti ili usaglasiti i na institucije koje se moraju uspostaviti [1]. To je napor koji, da bi se efikasno savladao, zahtijeva puni angažman svih funkcionalnih čelija društva, u kojem je uloga školstva izuzetno značajna, ako ne i primarna.

2. OSNOVNI ZAHTJEVI BIJELE KNJIGE

Bijela knjiga daje korisne smjernice u pokušaju da se približimo evropskim standardima i dugoročnom cilju integracije u strukture Evropske unije. Prema zahtjevima Bijele knjige,

zemlje srednje i istočne Evrope moraju uskladiti svoju legislativu, standarde i praksu sa slijedeća 23 poglavlja Aneksa Bijele knjige:

- Slobodan protok kapitala,
- Slobodan protok i sigurnost industrijskih proizvoda,
- Slobodna konkurencija i suprotstavljanje monopolu,
- Socijalna politika i akcija,
- Poljoprivreda,
- Transport,
- Audiovizuelne usluge,
- Okolina,
- Telekomunikacije,
- Direktno oporezivanje,
- Slobodno kretanje roba u neharmoniziranim i djelimično harmoniziranim sektorima,
- Javno snabdijevanje,
- Finansijske usluge,
- Zaštita ličnih podataka,
- Zakon o kompanijama,
- Računovodstvo,
- Građansko pravo,
- Uzajamno priznavanje profesionalnih kvalifikacija,
- Intelektualna , industrijska i komercijalna svojina,
- Energija,
- Carinska unija,
- Indirektno oporezivanje,
- Politika zaštite potrošača.

Za našu industriju i trgovinu, najvažnije je drugo poglavlje Aneksa bijele knjige koje se odnosi na slobodan protok i sigurnost industrijskih proizvoda. Usvajanje u praksi »samo« ovog Aneksa iziskuje ogroman napor koji se ogleda kroz niz sukcesivnih faza, počev od neophodne promjene u shvatanju i mentalitetu ljudi, preko sticanja mnogo novih znanja do implementacije tih znanja . To podrazumijeva uspostavljanje i ispravno djelovanje složenog sistema osposobljenih tijela sa jasno podijeljenim zadacima i odgovornostima što je pretpostavka uređenih odnosa na tržištu proizvoda i usluga kako u nacionalnim okvirima tako i na unutrašnjem tržištu EU.

U tom smislu se treba prioritetno upoznati sa instrumentima Evropskog zakonodavstva; instrumentima za uklanjanje trgovinskih barijera i prevenciju stvaranja novih barijera u trgovini; instrumentima tehničke harmonizacije legislative; instrumentima za implementaciju direktiva Novog pristupa; instrumentima nadzora nad tržištem; principima međusobnog priznavanja; nacionalnim znacima i nacionalnim sistemima za certifikaciju.

2.1. Instrumenti evropskog zakonodavstva

Instrumenti evropskog zakonodavstva su:

- propisi,
- direktive,
- odluke,
- preporuke.

Propis je najmoćniji vid zakonodavstva u Zajednici i ima snagu zakona u svim državama članicama od momenta kada je donesen. Direktiva pokazuje cilj opšte politike, ali postaje obavezujuća za države članice tek kada se uključi u nacionalni zakon. Odluka je obavezujuća, ali samo za državu članicu, firmu ili lica za koje je propisana. Preporuka je savjetodavnog karaktera.

2.2. Instrumenti za uklanjanje trgovinskih barijera i prevenciju stvaranja novih barijera u trgovini.

Glavni instrument za sprječavanje novih barijera u trgovini je Direktiva 98/34/EEC , dopunjena Direktivom 98/48/EC, koja daje proceduru za obezbjeđenje informacija na području tehničkih propisa i standarda.

2.3. Instrumenti tehničke harmonizacije legislative

Harmonizacija tehničke legislative u Evropi se postiže putem direktiva Novog pristupa koje postavljaju samo »temeljne zahtjeve«, dok detaljne tehničke specifikacije, koje predpostavljaju mogućnost zadovoljenja zahtjeva Direktiva, sadrže standardi koji se nazivaju »harmoniziranim«.

Temeljni zahtjevi su tako koncipirani da obezbijede visok nivo zaštite, definiraju rezultate koji se trebaju dostići ili rizike koji se moraju prevazići, ali ne specificiraju niti predviđaju tehnička rješenja za postizanje zadatih ciljeva. Dakle, direktive Novog pristupa su obavezujuće u postavljenim ciljevima ali sa punom fleksibilnošću koja omogućava proizvođačima da izaberu način udovoljavanja postavljenim zahtjevima. To također dozvoljava npr. da se izbor materijala i dizajn proizvoda može prilagođavati tehnološkom progresu . Primjena harmoniziranih , ali i drugih standarda je dobrovoljna.

2.4. Instrumenti za implementaciju direktiva Novog pristupa

Instrumenti za implementaciju direktiva Novog pristupa u proceduri sticanja uslova za CE znak, a što predstavlja ulaznicu za robe na tržište EU, su principi Globalnog pristupa. Oni obezbjeđuju uslove za pouzdano ocjenjivanje usklađenosti putem određenog broja modula koji se razlikuju u zavisnosti od nivoa razvoja proizvoda (dizajn, prototip, puna proizvodnja), tipa ocjenjivanja (provjera dokumentacije, osiguravanje kvaliteta) i osobe koja provodi ocjenjivanje (proizvođač, ili treća strana) [2].

Implementacija samih modula podrazumijeva , između ostalog, i slijedeće:

- razvijen i uspostavljen sistem dobrovoljne standardizacije,
- razvijen i uspostavljen sistem akreditacije,
- razvijen i uspostavljen sistem certificiranja,
- razvijen i uspostavljen mjeriteljski sistem.

Smatra se da su Novi pristup i Globalni pristup jedan od temelja na kojima počiva tržište Evropske unije.

2.5. Instrumenti za nadzor nad tržištem

Nadzor nad tržištem je preduslov za konzistentno Evropsko tržište i ima uporište u nacionalnim zakonima, propisima, odnosno odgovarajućoj legislativi. To je temeljni instrument za provođenje direktiva Novog pristupa i u nadležnosti je odgovornosti nacionalnih vlasti. Podrazumijeva procjenu usklađenosti promatranjem, ispitivanjem ili mjerenjem relevantnih karakteristika proizvoda, procesa ili usluge. Države članice su dužne osigurati dovoljno sredstva za efikasan rad inspeksijskih službi, njihovo nediskriminatorsko djelovanje te stvaranje povjerenja i pravovremenog informisanja kroz lične kontakte i informatičku tehnologiju.

2.6. Principi međusobnog priznavanja

U okviru Protokola o Evropskoj usklađenosti, definisani su principi međusobnog priznavanja roba legalno iznesenih na tržište kroz bilateralne, trilateralne i multilateralne sporazume. Naime, ustanove koje obavljaju postupke ocjene usklađenosti međusobno se povezuju, dogovaraju i određuju zajedničke kriterije rada prema kojima rezultate certifikacije jedne strane prihvataju druge strane uključene u ugovor. Nacionalne laboratorije se međusobno povezuju u sistem evropskih laboratorija (EUROLAB), a nacionalne službe za ovlašćivanje u sistem Evropske akreditacije (EA).

3.7. Nacionalni znaci i nacionalni sistemi za certifikaciju

Nacionalni znak usklađenosti jeste zaštićeni znak primijenjen po pravilima nekog sistema certificiranja koji pokazuje da je određeni proizvod, proces ili usluga u skladu sa specifičnim zahtjevima definisanim odgovarajućom procedurom. Nacionalna certifikaciona tijela se povezuju u šemu Evropskog udruženja za certifikaciju (CEOC) .

3. STANJE U BiH SA ASPEKTA ZAHTIJEVA BIJELE KNJIGE

Krajnji cilj u BiH je uspostava svih potrebnih institucija na nivou države, zakonskih okvira za njihovo funkcionisanje, te izrada Programa usvajanja kompletnog Acquis Communautaire-a , tj. svih dosadašnjih dostignuća Evropske unije. U rješavanju ovih izazova Bosna i Hercegovina nije bez podrške, ali mora na pravi način iskoristiti svu tehničku i drugu pomoć koja joj je ponuđena od Evropske zajednice i drugih međunarodnih subjekata.

A kakvo je stanje u BiH danas ?

BiH je potpisala 1996. godine ugovor sa Evropskom komisijom kao zemlja korisnica programa Phare. Time se obavezala da udovolji zahtjevima u Bijeloj knjizi koji se odnose na pripremu pridruženih zemalja srednje i istočne Evrope za integraciju u unutrašnje tržište EU, što je jedan od preduslov za prijem u punopravno članstvo EU. U skladu sa tim realizirano je sljedeće:

- Formirana je Konsultativna radna grupa EU – BiH kao ekspertski forum sa ciljem da se razrade i formulišu preporuke za pitanje reforme i razvoja BiH prema evropskim standardima,

- Formirano je ministarstvo za Evropske integracije koje koordinira u provođenju politike i preduzimanja mjera neophodnih za uključenje BiH u evropske integracione procese i koordinira aktivnosti u okviru Pakta stabilnosti,
- Pokrenuta je inicijativa na Vijeću ministara za pristupanje BiH u EU i inicijativa za priključenje BiH u WTO.

Do sada je na tom planu najznačajniji doprinos dao Zavod za standardizaciju, mjeriteljstvo i patente (sada Institut za standarde, mjeriteljstvo i intelektualno vlasništvo) u okviru Aneksa 2 Bijele knjige. Razvio je i uspostavio sistem nacionalne standardizacije, akreditacije, certifikacije, mjeriteljstva i zaštite intelektualne svojine.

Danas je Institut stalni član svih važnijih međunarodnih ili pridruženi član evropskih organizacija:

ISO (Međunarodna organizacija za standardizaciju),
 IEC (Međunarodna komisija za elektrotehniku),
 OIML (Međunarodna organizacija za zakonsko mjeriteljstvo),
 WIPO (Međunarodna organizacija za intelektualno vlasništvo),
 CEN (Evropski komitet za standardizaciju),
 CENELEC (Evropska komitet za standarde u elektrotehnici),
 ETSI (Evropski institut za standarde u području telekomunikacija).

Također, do sada je Institut putem Phare PRAQ III programa uspio da obezbijedi eksperte iz zemalja EU koji su educirali naše stručnjake u području Aneksa 2 Bijele knjige koja se odnosi na slobodno kretanje i sigurnost industrijskih proizvoda (Direktive EU, standardizacija, akreditacija, mjeriteljstvo, mjerna nesigurnost, HACCP i dr.).

Iako izuzetno korisno, to je apsolutno nedovoljno obzirom da su znanja, iskustva i vještine koje se u ovom procesu moraju usvojiti preobimne, veoma raznolike i najčešće potpuno nove. Također treba istaknuti da je najveći broj educiranih stručnjaka bio u podmaklim godinama i sa dugim radnim stažom.

4. PITANJA KOJA TRAŽE ODGOVORE

Uzimajući u obzir obim i kompleksnost predmetne problematike kao i mišljenje priznatih eksperata u ovom području da je neophodna stalna edukacija cjelokupnog radno sposobnog stanovništva, a ne samo stručnjaka [3], nameće se niz pitanja koja traže odgovore **odmah**.

Naime, da li je pristup ovoj problematici koja je od životnog značaja za Bosnu i Hercegovinu adekvatan obzirom na:

- veoma obimnu i kompleksnu problematiku ovog područja podložnu stalnim izmjenama i nadogradnji;
- ograničen broj djelimično educiranih kadrova;
- skromne rezultate u implementaciji;
- prestanak edukacije putem Phare PRAQ III programa;
- odsustvo ove problematike u srednjoškolskim i univerzitetskim nastavnim programima.

Da li je opravdano ostaviti u naslijeđe mladim stručnjacima – ponavljam - ovako obimnu, kompleksnu i aktuelnu problematiku a da im u toku školovanja nisu pružene potrebne

informacije i znanja iz ovog područja?! Odnosno, da li će BiH moći sustići metu u pokretu, a da se veoma malo radi na tome da se naša potencijalna intelektualna snaga dovede barem na startnu poziciju?!

Propust je već učinjen, ali će biti svakako manji što se ranije uoči, shvati i prihvati kao takav. U tom smislu se sugerše i apeluje na odgovorne da se u nastavne programe srednjoškolskog i univerzitetskog obrazovanja, po mogućnosti bez odlaganja, uključe potrebni segmenti iz Bijele knjige primjereni tehničkim, prirodoslovnim, tehnološkim, ekonomskim, pravnim i medicinskim strukama, te pitanja EU uopšte. Ustvari, potrebno je razraditi model nastave koji će omogućiti efikasno prihvatanje novih znanja iz ovog područja te efikasnu implementaciju stečenih znanja u praksi.

U svakom slučaju, što se ranije uđe u proces opšte edukacije na ovom planu, do cilja će se stići lakše.

5. ZAKLJUČAK

1. Krajnji cilj u BiH je prijem u punopravno članstvo EU u okviru čega je Bijela knjiga važan dio predprijemne strategije,
2. BiH je uradila nedovoljno na planu edukacije i implementacije zahtijeva iz Bijele knjige,
3. Bijela knjiga bi trebala biti inkorporirana u nastavne planove srednjih škola i univerziteta, kao i pitanje EU uopšte.

6. REFERENCE

- [1] Bijela knjiga–Priprema pridruženih zemalja centralne i istočne Evrope za integraciju u unutrašnje tržište Unije, Brisel, 1995.,
- [2] Hromić H.: Kako do CE znaka, Sarajevo, ZSMP, Glasnik br. 1-2, 2000.,
- [3] TIM Know How: Kako ispuniti uslove za izvoz industrijskih proizvoda na unutrašnje tržište Evropske unije i članstvo u Evropskoj uniji; Seminar za zakonodavce, vladine zvaničnike, poduzetnike i menadžere, Sarajevo, 2000.,
- [4] Bajzek- Brezek B.: Tehnički zahtjevi za proizvode, Zagreb, Glasilo DZNM, 1-2, 2000.